

A. J.

Sympozja poświęcone historii nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/3, 510-511

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dr Tadeusz Przyppkowski wygłosił referat *Projekcja optyczna w Polsce do czasów opublikowania przez Atanazego Kirchera jego latarni magicznej*.

W bogato ilustrowanym przeźroczeni referacie autor przedstawił dzieje dwóch kierunków projekcji stosowanych w dawnych czasach. Jeden — to praktyka wywoływania „cudów“ po kościołach i klasztorach, drugi natomiast miał charakter ściśle naukowy i był stosowany szczególnie w pracach astronomów.

Temu drugiemu kierunkowi projekcji występującemu w Polsce w wiekach XVI—XVIII poświęcił głównie dr Przyppkowski swoją prelekcję, dając jednocześnie próbę wyjaśnienia genezy aparatu projekcyjnego.

Zastosowanie otworkowej ciemni optycznej — według referatu dra Przyppkowskiego — oraz obserwowanie projektowanego obrazu dla celów astronomicznych, było znane jeszcze w starożytności. Mikołaj Kopernik wskrzesił tę metodę w latach 1530—1541, podobnie jak i całe instrumentarium starożytnych. Po śmierci Kopernika przyjęła się ona powszechnie. W październiku 1611 r. jezuita Krzysztof Scheiner i Jan Cysat zastosowali lunetę do tej projekcyjnej metody obserwacyjnej. Pierwsze trzy typy aparatów projekcyjnych powstały w klasztorze jezuitów w Kaliszu w latach 1614—1618 dla obserwacji plam słonecznych przez Karola Malaperta i Szymona Peroviusa, przy konstruktorskim udziale Aleksego Sylviusa. Około 1625 r. Scheiner, przy konstruktorskiej pomocy Grienbergera, zbudował w Rzymie swój aparat projekcyjny. Metoda projekcji rozpowszechniła się dla celów naukowych astronomicznych w całej Europie. W latach 1637—1647 udoskonalili je technicznie Jan Heweliusz w Gdańsku. W tymże czasie pojawiły się ich przeróbki dla celów rozrywkowych z zastosowaniem sztucznego źródła światła. Atanazy Kircher w pierwszym wydaniu swej *Ars Magna Lucis et Umbrae* w r. 1646 w Rzymie podał tylko bardzo prymitywną postać aparatu projekcyjnego. Dopiero w drugim amsterdamskim wydaniu w r. 1671 skonstruował już realną postać „latarni magicznej“, niewątpliwie nie tylko na podstawie kursujących już od lat po Europie zarobkowo-rozrywkowych przyrządów tego rodzaju, lecz i wyraźnie pod wpływem aparatu projekcyjnego Heweliusza. Zastosowany przez Kirchera system projekcji był przy tym właściwie regresją techniczną w stosunku do projekcji już znacznie dawniej w Kaliszu i Gdańsku stosowanej dla celów naukowych.

Referat dra Przyppkowskiego wywołał żywe zainteresowanie i uzupełniające go głosy dyskusyjne.

W. J.

KRONIKA ZAGRANICZNA

USA

SYMPOZJA POŚWIĘCONE HISTORII NAUKI

W drugiej połowie ub. roku odbyły się w Stanach Zjednoczonych dwa sympozja poświęcone zagadnieniom z zakresu historii nauki. Sekcja Historii Chemii Amerykańskiego Towarzystwa Chemicznego zorganizowała we wrześniu w Nowym Jorku sympozjum na temat „Rewolucja w chemii“, natomiast

Sekcja Historii i Filozofii Nauki Amerykańskiego Towarzystwa dla Rozwoju Nauki — na temat „Zmiana poglądów człowieka na jego miejsce w przyrodzie“ w grudniu w Indianapolis.

A. J.

Portugalia

PORTUGALIAE MONUMENTA CARTOGRAPHICA

Celem uczczenia 500 rocznicy śmierci księcia Henryka Żeglarza rząd portugalski postanowił wydać *Portugaliae Monumenta Cartographica* w 4 wielkich tomach. Zawierać one będą kolorowe reprodukcje map, tablic i atlasów, będących wytworem kartografii portugalskiej od jej początków. Tekst objaśnień i napisów będzie podany w języku portugalskim i angielskim. Redaktorem dzieła jest A. Cortesao, przy współpracy A. Teixeira da Mota. Ukończenie wydawnictwa, które odbite będzie w 1500 egzemplarzach, przewidziane jest na r. 1960; przeznaczone będzie dla wielkich bibliotek, uniwersytetów i innych ośrodków naukowych świata.

A. J.

ZSRR

100-LECIE URODZIN K. E. CIOŁKOWSKIEGO

W Sali Kolumnowej Domu Związkowego w Moskwie odbyło się 17 września ub. r. uroczyste zebranie poświęcone 100 rocznicy urodzin Konstantego Edwardowicza Ciołkowskiego, twórcy teorii ruchu odrzutowego, pierwszego pioniera lotów kosmicznych. Omówiono najważniejsze prace uczonego i jego znaczenie dla nauki i techniki współczesnej. Konferencja naukowo-techniczna Oddziału Nauk Technicznych i Nauk Fizyko-Matematycznych, poświęcona rozwojowi idei Ciołkowskiego w dziedzinie teorii i praktyki ruchu odrzutowego i zdobywania przestrzeni kosmicznej, nastąpiła w dniach następnych, tj. 18—19 września w Moskiewskim Domu Uczonych.

B. O.

Czechosłowacja

WYSTAWA HISTORII GÓRNICCTWA KUTNOHORSKIEGO

W Kutnohorze — centrum piętnastowiecznego górnictwa i hutnictwa środkowoeuropejskiego — otwarta została w dn. 25 maja br. wystawa *Z dziejów górnictwa kutnohorskiego*. Wystawę zorganizowało Obwodowe Muzeum w Kutnohorze przy współpracy Czeskiego Archiwum Górniczego i Zarządu Eksploatacji Rud w Kutnohorze.

W dwóch pięknych salach gotyckich kutnohorskiego Zameczku pokazano stare ryciny, księgi i mapy górnicze, narzędzia i ubiory górników oraz okazy rudy ołowiu i srebra — podstawy minionej świetności tego ongiś drugiego po